

Grönboken om kollektiva prövningsmöjligheter för konsumenter

Sammanfattning

I utlåtandet behandlar utskottet Europeiska kommissionens grönbok om kollektiva prövningsmöjligheter för konsumenter, KOM(2008) 794 slutlig. I grönboken anför kommissionen att utvecklingen mot stora marknader leder till att otillbörliga affärsmetoder från ett fåtal näringsidkare kan medföra att ett stort antal konsumenter lider samma eller likartad skada. Kommissionen konstaterar att kollektiva prövningsmöjligheter kan underlätta för konsumenterna att få kompensation och dessutom motverka skadligt beteende och konkurrensnedvridning på marknaderna. Kommissionen lämnar i grönboken förslag till fyra alternativ för åtgärder på EU-nivå när det gäller kollektiva prövningsmöjligheter.

Utskottet är allmänt sett positivt till åtgärder på EU-nivå som syftar till att ge konsumenterna förtroende för och bli aktiva på den inre marknaden. Utskottet är emellertid inte berett att nu förorda ytterligare gemensamma regler om kollektiva prövningsmöjligheter för konsumenter.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	4
Ärendet och dess beredning	4
Bakgrund	4
Grönbokens huvudsakliga innehåll	5
Utskottets överväganden	11
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	14

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Kollektiva provningsmöjligheter för konsumenter

Riksdagen lägger utlåtandet till handlingarna.

Stockholm den 17 februari 2009

På civilutskottets vägnar

Carina Moberg

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Carina Moberg (s), Inger René (m), Johan Löfstrand (s), Eva Bengtson Skogsberg (m), Lennart Pettersson (c), Jan Ertsborn (fp), Hillevi Larsson (s), Christine Jönsson (m), Gunnar Sandberg (s), Yvonne Andersson (kd), Anti Avsan (m), Egon Frid (v), Eva Sonidsson (s), Lars Tysklind (fp), Jan Lindholm (mp), Katarina Brännström (m) och Fredrik Lundh (s).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

Kammaren har i enlighet med 10 kap. 4 § riksdagsordningen den 3 december 2008 hänvisat Europeiska kommissionens grönbok om kollektiva provningsmöjligheter för konsumenter, KOM(2008) 794 slutlig, till civilutskottet för granskning. Med utgångspunkt i grönboken, som antogs den 27 november 2008, uppmanar Europeiska kommissionen berörda parter att senast den 1 mars 2009 lämna synpunkter. Grönboken behandlas inom generaldirektoratet för hälso- och konsumentfrågor. Svaren och synpunkterna kommer att publiceras på generaldirektoratets webbplats, såvida den som lämnar synpunkterna inte har något att invända. Kommissionen kommer att granska inläggen och offentliggöra en sammanfattning av dem under första halvåret 2009. På grundval av resultatet av samrådet kommer kommissionen att lägga fram ytterligare ett policydokument under 2009.

Statssekreterare Magnus G Graner, Justitiedepartementet, jämte medarbetare, har vid utskottets sammanträde den 10 februari 2009 redovisat Regeringskansliets faktagromemoria (2008/09:FPM58) Grönbok om kollektiva provningsmöjligheter för konsumenter.

Bakgrund

Kommissionen överlämnade den 13 mars 2007 ett meddelande om EU:s strategi för konsumentpolitiken åren 2007–2013, KOM (2007) 99 slutlig, till rådet, Europaparlamentet samt Europeiska ekonomiska och sociala kommittén. I kommissionens konsumentpolitiska strategi fastställs som mål att den inre detaljhandelsmarknaden ska främjas genom att man ser till att konsumenterna och detaljhandlarna fram till 2013 har samma förtroende för gränsöverskridande som för inhemsk handel. Detta mål kan dock bara uppnås, anför kommissionen, om konsumenterna vet att deras rättigheter tillvaratas och att de får adekvat rättelse när de stöter på problem. Enligt kommissionen måste konsumentdimensionen bli starkare för att den inre marknaden ska ge bättre resultat när det gäller konkurrenskraft och innovation. För att stärka konsumenternas förtroende för den inre marknaden och få dem att känna trygghet inför att handla utanför den egna medlemsstaten aviserade kommissionen i meddelandet att den bl.a. kommer att överväga insatser när det gäller kollektiva provningsmöjligheter för konsumenter, dels vid överträdelse av EG:s konkurrensregler, dels vid överträdelser av konsumentskyddsbestämmelserna.

När det gäller konkurrensområdet presenterade kommissionen i april 2008 en vitbok om skadestånd på grund av brott mot konkurrensreglerna, KOM(2008) 165 slutlig – Vitbok om skadeståndstalan vid brott mot EG:s

antitrustregler. I vitboken lämnade kommissionen bl.a. vissa förslag till kollektiva prövningsförfaranden för dem som drabbats av skada på grund av överträdelser av EG:s konkurrensregler. Vitboken behandlas i faktabroms 2007/08:FPM99. Näringsutskottet har granskat vitboken (utlåtande 2007/08:NU17).

Som ett led i det aviserade arbetet i fråga om överträdelser av konsumentskyddsbestämmelser genomförde kommissionen under första halvåret 2008 ett konsultationsförfarande bl.a. i syfte att kartlägga vilka medlemsstater som i sin nationella lagstiftning har system för kollektiv prövning och hur dessa system fungerar. Kommissionen presenterade därefter, den 27 november 2008, den nu aktuella grönboken.

Grönbokens huvudsakliga innehåll

Utgångspunkter för förslaget

Kommissionen konstaterar att utvecklingen mot stora marknader och masskonsumtion leder till att otillbörliga affärsmetoder från en eller ett fåtal näringsidkares sida kan medföra att ett stort antal konsumenter lider samma eller likartad skada. Konsekvenserna av sådana otillbörliga affärsmetoder kan, anför kommissionen, bli så vidsträckta att de snedvrider marknaderna.

Enligt kommissionen kan det vara svårt för enskilda konsumenter att driva igenom anspråk på ersättning genom individuella förfaranden. Kommissionen konstaterar att de hinder som en konsument i detta sammanhang ställs inför framför allt är risken för en lång och komplicerad rättsprocess liksom hotet om att tvingas betala höga rättegångskostnader. Detta gör sig särskilt tydligt gällande i fråga om gränsöverskridande konsumtion. Kollektiva prövningsmöjligheter, dvs. representativ talan, pilotmål eller gruppåtgång, kan enligt kommissionen underlätta för konsumenterna att få kompensation och dessutom motverka skadligt beteende och konkurrensnedvridning på marknaderna.

Den konsultation som kommissionen har genomfört visar att det i tretton av medlemsstaterna finns system som innebär att konsumenters anspråk mot näringsidkare kan prövas i olika typer av kollektiva förfaranden. Därutöver finns det på EU-nivå en förordning om konsumentskydds-samarbete, Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 2006/2004 av den 27 oktober 2004 om samarbete mellan de nationella tillsynsmyndigheter som ansvarar för konsumentskyddslagstiftningen, ett direktiv om förbudsföreläggande, Europaparlamentets och rådets direktiv 98/27/EG av den 19 maj 1998 om förbudsföreläggande för att skydda konsumenternas intressen och två rekommendationer om alternativ tvistlösning, Kommissionens rekommendation 98/257/EG av den 30 mars 1998 om principer som ska tillämpas på de instanser som är ansvariga för förfaranden för reglering av konsumenttvister utanför domstol och Kommissionens rekommenda-

tion 2001/310/EG av den 4 april 2001 om principer som ska tillämpas på extrajudiciella organ som deltar i reglering av konsumenttvister som görs upp i godo. Kommissionen konstaterar dock att de existerande verktygen för kompensation till konsumenterna inte fungerar på ett tillräckligt tillfredsställande sätt. Sådana tvister som beror på att stora grupper av konsumenter har lidit skada till följd av näringsidkarnas otillbörliga affärsmetoder förblir enligt kommissionen ofta olösta.

Kommissionen anser emellertid att kollektiva prövningsmöjligheter, i de fall sådana existerar, kan utgöra ett värdefullt komplement till annan tvistlösning genom att bidra till att begränsa den skada som konsumenterna lider.

Mot denna bakgrund och i syfte att främja en sund och väl fungerande detaljhandelsmarknad inom EU har kommissionen identifierat fyra alternativ för åtgärder på EU-nivå när det gäller kollektiva prövningsmöjligheter. Målet är att se till att det finns effektiva mekanismer som fungerar både för konsumenter och för näringsidkare.

Alternativ 1 – Ingen EU-åtgärd

Detta alternativ innebär ingen ny EU-åtgärd, utan bygger på att de befintliga nationella bestämmelserna och EU-bestämmelserna ska garantera adekvata prövningsmöjligheter för konsumenter. Kommissionen anför att de nationella förfarandena för domstolsprövning genom enskild talan eller grupptalan tillsammans med alternativa tvistlösningsmetoder och näringsidkarnas eller tjänsteleverantörernas system för klagomålshantering ger prövningsmöjligheter för konsumenter med gruppanspråk. Dessa prövningsmöjligheter är mer eller mindre effektiva beroende på vilket system som tillämpas.

På EU-nivå finns instrument som enligt kommissionen skulle kunna medföra ökade möjligheter att hantera gruppanspråk i gränsöverskridande situationer och som antingen är på väg att införlivas i medlemsstaterna eller som kommer att träda i kraft inom kort. Det gäller medlingsdirektivet, Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/52/EG av den 21 maj 2008 om vissa aspekter på medling på privaträttens område, som ska införlivas under 2011, och småmålsförordningen, Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 861/2007 av den 11 juli 2007 om inrättande av ett europeiskt småmålsförfarande, som ska tillämpas fr.o.m. den 1 januari 2009.

Mot denna bakgrund föreslår kommissionen som ett första åtgärdssalternativ att ytterligare åtgärder på EU-nivå på området för kollektiva prövningsmöjligheter får invänta information om effekterna av de ovan nämnda nationella och gemenskapsrättsliga lagstiftningsinstrumenten. Fördelarna med detta handlingsalternativ är enligt kommissionen att medlemsstater och näringsliv inte drabbas av ytterligare kostnader för införlivande av nya instrument. Enligt kommissionen är dock nackdelarna att rättsolikheten mellan medlemsstaterna i fråga om kollektiva prövningsmöjligheter består och att de konstaterade hindren mot den inre marknaden sannolikt inte undanröjs.

Alternativ 2 – Samarbete mellan medlemsstaterna

Som ett andra åtgärdsalternativ föreslår kommissionen att ett samarbete ska utvecklas mellan medlemsstaterna. Samarbetet ska syfta dels till att de medlemsstater som har nationella system för kollektiv prövning ska göra dessa system tillgängliga för konsumenterna i andra medlemsstater, dels till att medlemsstater som inte har kollektiva prövningsmöjligheter ska införa sådana system. Detta kan åstadkommas genom antingen en rekommendation eller ett direktiv. I en rekommendation skulle det samtidigt kunna anges vissa riktmärken för sådana system som alla medlemsstater bör uppfylla.

I fråga om att göra de befintliga nationella systemen för kollektiv prövning tillgängliga för konsumenterna i andra medlemsstater anför kommissionen att när det gäller system som innebär representativ talan skulle förslaget innebära att de behöriga nationella organ som är taleberättigade för konsumenters räkning också ska vara skyldiga att företräda konsumenterna i andra medlemsstater än den egna. Behöriga nationella organ i en medlemsstat ska också ha möjlighet att väcka talan i en annan medlemsstat. I fråga om system för grupptalan ska det, anför kommissionen vidare, vara möjligt för konsumenterna i andra medlemsstater än den där talan förs att ansluta sig till en grupptalan eller själva väcka en grupptalan. När det slutligen gäller pilotmål, anser kommissionen, att konsumenterna från en annan medlemsstat än den där talan förs ska ha möjlighet att väcka en sådan talan. Verkan av sådana pilotmål ska också utsträckas till att gälla alla berörda konsumenter oavsett dessa konsumenters nationalitet eller bosättningsland.

Kommissionen menar även att förslaget om att öppna befintliga system kan kombineras med tillskapandet av ett nätverk för samarbete mellan de organ som har talerätt när det gäller kollektiv prövning. Samarbetet inom ramen för ett sådant nätverk kan bestå av spridning av information om pågående kollektiva prövningar, insamling av anspråk, översättning av handlingar, information om nationella processregler samt förmedling av rättsliga biträden och rättslig expertis. I detta sammanhang anförs att en rättvis mekanism för fördelningen av processkostnaderna kan behöva införas. Medlemsstaterna kan också uppmanas att erbjuda tillräckliga resurser till taleberättigade organ. För att lösa nätverkets uppgifter är ett alternativ att använda det redan existerande European Consumer Centres Network (ECC-Net). Ett annat alternativ är att tillskapa ett nytt nätverk särskilt för frågan om kollektiva prövningsmöjligheter.

Alternativ 3 – Åtgärdsmix

I ett tredje åtgärdsalternativ föreslår kommissionen att en blandning av olika icke-bindande och bindande instrument används för att hantera de huvudsakliga hinder som konsumenterna ställs inför när de försöker driva

igenom sina anspråk. Dessa hinder har av kommissionen identifierats som ansvar för rättegångskostnader, komplicerade och långa rättsprocesser samt bristande kunskap om de prövningsmöjligheter som existerar.

I fråga om åtgärder för att bemöta dessa problem föreslår kommissionen för det första att EU kan uppmuntra medlemsstaterna att tillskapa system för alternativ tvistlösning som kan hantera såväl nationella som gränsöverskridande gruppanspråk. Detta kan ske antingen genom att man skapar helt nya system eller genom anpassning av befintliga nationella förfaranden för alternativ tvistlösning. Befintliga nätverk såsom ECC-Net eller Financial Dispute Resolution Network (FIN-Net) kan utnyttjas för att hjälpa enskilda konsumenter att ansluta sig till de tvistlösningsmodeller som finns i andra medlemsstater än konsumentens egen. Det nu aktuella förslaget kan förverkligas antingen genom en rekommendation eller genom ett direktiv. Parallellt med detta kan kommissionen tillsammans med berörda intressenter utveckla en frivillig standardmodell för kollektiv alternativ tvistlösning som kan användas för intressenter som vill utveckla sådana tvistlösningsmodeller.

För det andra föreslår kommissionen att tillämpningsområdet för de nationella reglerna för att hantera tvistlösning i fråga om små anspråk (s.k. småmålsförfaranden) utvidgas så att dessa kan användas även för gruppanspråk såväl nationellt som i gränsöverskridande situationer. Kommissionen uttalar i denna del att en rekommendation med en övervakningsprocess skulle kunna vara ett lämpligt instrument.

Av bestämmelser i förordningen om konsumentskyddssamarbete följer att det finns ett EU-nätverk av tillsynsmyndigheter i medlemsstaterna. De myndigheter som ingår i nätverket kan av andra myndigheter i nätverket begära att få ut den information som behövs för att utreda misstänkta överträdelser inom gemenskapen mot de regler som skyddar konsumenterna på den inre marknaden. Myndigheterna kan dessutom begära av varandra att dessa ska vidta alla nödvändiga tillsynsåtgärder för att se till att en överträdelse inom gemenskapen upphör eller förbjuds.

För det tredje föreslår kommissionen att bestämmelserna i förordningen om konsumentskyddssamarbete kan utvidgas så att de ger de aktuella myndigheterna en befogenhet att förelägga en näringsidkare som har gjort sig skyldig till överträdelse att ersätta de konsumenter som har lidit skada. Hur denna ordning ska tillämpas i detalj skulle överlämnas till medlemsstaterna. De frågor som i det sammanhanget måste övervägas rör bl.a. finansiering, bevisning, eventuella åtgärder om en näringsidkare inte följer ett föreläggande samt möjligheter att överklaga. Alternativt kan det nu sagda åstadkommas genom en rekommendation eller ett direktiv.

För det fjärde föreslår kommissionen att näringsidkare skulle kunna uppmuntras att utveckla självregleringssystem för att hantera konsumenters klagomål genom införande av uppförandekoder. Sådan klagomålshantering ska enligt kommissionen vara trovärdig, effektiv och föremål för oberoende tillsyn eller revision.

Slutligen anser kommissionen att konsumenternas medvetenhet i fråga om prövningsmöjligheter skulle kunna ökas genom informationsinsatser såväl på nationell nivå som på gemenskapsnivå.

Alternativ 4 – Kollektiva prövningsmöjligheter i domstol

Som ett fjärde åtgärdsalternativ föreslår kommissionen att icke-bindande eller bindande åtgärder genomförs på EU-nivå i syfte att säkerställa att en möjlighet till kollektiv domstolsprövning finns i alla medlemsstater. Med ett sådant förfarande avses enligt kommissionen något av systemen för representativ talan, grupptalan eller pilotmål. De frågor som enligt kommissionen måste lösas inför antagandet av ett sådant instrument rör finansiering, förhindrande av oberättigade anspråk, talerätt, anmälningsprocess (s.k. opt-in) eller automatisk anslutning (s.k. opt-out) och fördelning av inprocessade medel. I fråga om finansiering är tänkbara lösningar enligt kommissionen att undanta kollektiva prövningar från domstolsavgifter, att sätta ett tak för rättegångskostnaderna, att ersätta karendens rättegångskostnader med en andel av inprocessade medel och att låta privata eller offentliga fonder finansiera talan. När det gäller förhindrandet av oberättigade anspråk pekar kommissionen särskilt på domarens rätt att besluta om ett gruppanspråk är berättigat eller inte, godkännandet av de organ som är taleberättigade och principen om att den som förlorar målet ska betala motpartens rättegångskostnader. Kommissionen anför vidare att konsumenternas ställning kan stärkas om man ger talerätt till t.ex. konsumentorganisationer eller ombudsmän.

När det gäller frågan om vilka domstolar som skulle ha behörighet i gränsöverskridande mål om gruppanspråk hänvisar kommissionen till Rådets förordning (EG) nr 44/2001 av den 22 december 2000 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område. I fråga om tillämplig materiell lag pekar kommissionen på att det kan komma att bli nödvändigt att införa nya lagvalsregler för de fall då en och samma talan om gruppanspråk omfattar konsumenter från ett flertal länder.

Kommissionens frågor till medlemsstater och andra intressenter

Med utgångspunkt i de fyra åtgärdsalternativen ställer kommissionen följande frågor.

Fråga 1: Vilken uppgift bör EU ha när det gäller kollektiva prövningsmöjligheter för konsumenter?

Fråga 2: Vilket av de fyra alternativ som behandlats ovan är att föredra? Är det något alternativ som ni avfärdar?

Fråga 3: Finns det vissa delar i de olika alternativen som ni samtycker till eller har en avvikande uppfattning om?

Fråga 4: Finns det andra delar som bör ingå i det alternativ ni föredrar?

Fråga 5: Om ni föredrar en kombination av olika alternativ, vilka alternativ skulle i så fall ingå och vad skulle de omfatta?

Fråga 6: Alternativ 2, 3 eller 4: Behövs ett bindande instrument eller föredra ni ett icke bindande instrument?

Fråga 7: Kan frågan hanteras på något annat sätt?

Utskottets överväganden

Faktapromemorian

I faktapromemorian redovisar regeringen sin preliminära ståndpunkt. Regeringen ställer sig allmänt sett positiv till åtgärder på EU-nivå som syftar till att ge konsumenterna förtroende för och bli aktiva på den inre marknaden. När det gäller den närmare ståndpunkten i förhållande till förslagen i grönboken vill regeringen dock avvakta synpunkter från berörda nationella intressenter.

Gällande svenska regler

Grupptalan kan föras vid svensk domstol i enlighet med lagen (2002:599) om grupprättegång. Grupptalan innebär att någon utan rättegångsfullmakt för talan för medlemmarna i en grupp. Gruppmedlemmarna är inte parter i rättegången och behöver inte medverka aktivt. En dom i processen gäller dock både för och mot alla som ingår i gruppen.

En grupprättegång ska tillåtas endast om det finns gemensamma tvistefrågor, om grupptalan är det bästa tillgängliga processalternativet, om käranden är lämplig som företrädare för gruppen samt om vissa ytterligare särskilda processförutsättningar är uppfyllda. Grupptalan omfattar de gruppmedlemmar som har anmält till domstolen att de vill omfattas av kärandens talan (s.k. opt-in).

Rättegångsbalkens kostnadsregler för tvistemål gäller även i en grupprättegång, vilket innebär att den part som räknas som tappande part i ett tvistemål ska ersätta motpartens rättegångskostnader.

För tvistemål där värdet av vad som yrkas uppenbart inte överstiger hälften av ett basbelopp (s.k. förenklade tvistemål) gäller, bl.a. enligt 1 kap. 3 d § rättegångsbalken, särskilda regler. Bland annat ska rätten som huvudregel alltid bestå av en domare. Den vinnande parten kan vidare bara få en liten del av sina rättegångskostnader ersatta av den förlorande parten. Det sistnämnda innebär bl.a. att kostnader för ombud inte ersätts utöver vad som motsvarar kostnaden för rättslig rådgivning under en timme för varje instans.

EG-förordningen om ett europeiskt småmålsförfarande (småmålsförordningen) trädde i kraft den 1 augusti 2007 och ska tillämpas fullt ut fr.o.m. den 1 januari 2009. Genom förordningen införs ett förfarande som syftar till att förenkla och påskynda handläggningen samt sänka kostnaderna i gränsöverskridande tvister om mindre värden. En dom i ett europeiskt småmål ska erkännas och kunna verkställas i alla medlemsstater utan några mellanliggande förfaranden. Det europeiska småmålsförfarandet varken ersätter eller harmoniserar nationella rättegångsförfaranden utan utgör ett alternativ till dessa i gränsöverskridande tvister om mindre värden. Förord-

ningen är direkt tillämplig i Sverige. I lagen om europeiskt småmålsförfarande (2008:1038) finns kompletterande bestämmelser till småmålsförordningen.

Allmänna reklamationsnämnden får pröva konsumenttvister mellan en grupp konsumenter och en näringsidkare om konsumenternas anspråk mot näringsidkaren vilar på väsentligen likartade grunder, tvisterna rör förhållanden som får prövas av myndigheten och en prövning av tvisterna är motiverad från allmän synpunkt. Nämndens rekommendationer är inte bindande.

Möjlighet till särskild medling finns i Sverige inom ramen för domstolsförfarandet. Medling kan också ske genom olika privata alternativ. Stockholms handelskammarens medlingsinstitut har bl.a. till uppgift att bistå parter vid medling som anordnas helt eller delvis enligt institutets regler.

Utöver de befogenheter som Konsumentombudsmannen har i fråga om att väcka offentlig grupp-talan och att göra anmälan om grupp-talan till Allmänna reklamationsnämnden, följer av bestämmelser i lagen (1997:379) om försöksverksamhet avseende medverkan av Konsumentombudsmannen i vissa tvister att Konsumentombudsmannen, i en tvist mellan en konsument och en näringsidkare, får biträda konsumenten som ombud vid allmän domstol och hos Kronofogdemyndigheten.

Förslagets effekt på gällande svenska bestämmelser

I faktapromemorian tas också frågan om de fyra åtgärdsalternativens effekt på gällande svenska bestämmelser upp. Det konstateras att senare förslag kan komma att utgå från ett av alternativen eller från en kombination av dessa. De åtgärder som föreslås är allmänt hållna och kommissionen håller i flera fall öppet vilken form förslagen kan komma att få. Inriktningen på förslaget kommer enligt kommissionen i viss utsträckning att påverkas av responsen från berörda intressenter.

Mot denna bakgrund är det, anförts i promemorian, för tidigt att nu närmare analysera effekterna på gällande svensk rätt. Det kan dock konstateras att åtgärdsförslag 2, 3 och 4 alla kan tänkas påverka svenska regler, beroende på hur förslagen slutligen utformas.

Utskottets ställningstagande

Utskottet är, i likhet med regeringen, allmänt sett positivt till åtgärder på EU-nivå som syftar till att ge konsumenterna förtroende för och bli aktiva på den inre marknaden. Som kommissionen menat är det viktigt att konsumenter som drabbas av skada, t.ex. vid gränsöverskridande handel har tillgång till effektiva medel för att få till stånd rättelse.

När det gäller de olika åtgärdsförslag som presenteras i grönboken visar den konsultation som kommissionen genomfört att det i tretton av EU:s medlemsstater finns system som innebär att konsumenternas anspråk mot näringsidkare kan prövas i olika typer av kollektiva förfaranden. I Sverige kan grupp-talan föras vid svensk domstol enligt lagen (2002:599) om grupp-

rättegång. Grupptalan omfattar de gruppmedlemmar som har anmält till domstolen att de vill omfattas av kärandens talan (s.k. opt-in). Lagen om grupprättegång har nyligen utvärderats och vissa förslag till ändringar i lagen har lämnats. Erfarenheterna av lagen visar bl.a. att det inte förekommit något missbruk av grupptalereglererna men att lagen inte heller har tillämpats i någon större omfattning.

På EU-nivå har det genom EG-förordningen om ett europeiskt småmålsförfarande (småmålsförordningen) införts ett förfarande som syftar till att förenkla och påskynda handläggningen samt sänka kostnaderna i gränsöverskridande tvister om mindre värden. Vidare kommer Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/52/EG av den 21 maj 2008 om vissa aspekter på medling på privaträttens område (medlingsdirektivet) att införlivas under 2011. Redan nu har det således skapats vissa instrument för att hantera gruppanspråk i gränsöverskridande situationer.

Kommissionen undersöker för närvarande även tillgången till alternativa tvistlösningar hos medlemsstaterna.

Utskottet vill i sammanhanget framhålla att det i Sverige finns ett fungerande system när det gäller alternativa tvistlösningar, bl.a. genom Allmänna reklamationsnämndens verksamhet och de rådgivande nämnder som bekostas av olika branschorganisationer. På uppdrag av lagutskottet genomförde Riksdagens utredningstjänst hösten 2003 en kartläggning av de självregleringsorgan som finns i näringslivet. Kartläggningen har publicerats i rapporten Näringslivets självregleringsorgan – en uppföljningspromemoria (2003/04:URD5).

Såvitt framkommit har de nationella system som finns när det gäller möjligheten till kollektiv prövning i domstol varit i kraft under relativt kort tid. Förfarandena varierar också från land till land. Enligt utskottets mening kan det finnas anledning att avvakta erfarenheterna av hur de olika nationella systemen fungerar innan ytterligare åtgärder på EU-nivå vidtas. Det kan även finnas anledning att invänta information om effekterna av de ovan nämnda lagstiftningsinstrumenten.

Utskottet är mot denna bakgrund inte berett att nu förorda ytterligare gemensamma regler om kollektiva prövningsmöjligheter för konsumenter. Detta inte minst av det skälet att för närvarande endast tretton medlemsstater har system som innebär att konsumenternas anspråk mot näringsidkare kan prövas i olika typer av kollektiva förfaranden.

Enligt utskottets mening borde konsumenternas efterfrågan av sådana gemensamma regler närmare analyseras innan man går vidare. I ett sådant sammanhang borde också möjligheten att tillskapa gränsöverskridande alternativa tvistlösningar undersökas.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Kommissionens grönbok om kollektiva prövningsmöjligheter för konsumenter, KOM(2008) 794 slutlig